

Cenacul de dramaturgie

Ședința din 5 iunie a cenacului de dramaturgie al revistei *Teatrul*, în care a fost prezentată piesa *A treia caravelă* de Iosif Naghiu, a adus și ea, în foaierul *Sălii Majestice*, cel puțin două noi recorduri primul — numărul personajelor (17); al doilea — toate aceste personaje sînt bărbați! Să fi asistat, oare, la prăbușirea unui mit destul de înrădăcinat, potrivit căruia n-ar exista intrigă dramatică (și intrigă, în general), în absența femeii? Răspunsul ar suna, din capul locului, afirmativ, dacă femeia n-ar fi apărut (totuși! și aici!), în chip de ispită, de halucinație, și în cele din urmă, chiar „în travesti”. Așa stînd lucrurile, ambiguitatea — pe care unii vorbitori au considerat-o ca pe una dintre calitățile certe ale piesei lui Iosif Naghiu — va continua să plutească și asupra acestui posibil răspuns.

Ceea ce mai trebuie arătat, înainte de a rezuma dezbaterile serii, este că regizorul Tudor Mărăscu (și el unul sau chiar mai multe dintre personaje), împreună cu numeroșii actori „din distribuție” ai *Teatrului Giulești* (Virgil Andriescu, Gelu Nițu, Mugur Arvunescu, Geo Costiniu, Eugen Ungureanu, Nicolai Ivănescu, Corneliu Dumitraș, Mircea Cruceanu, Sabin Făgărășanu, Constantin Cojocar, Radu Panamarenco, Florin Dobrovici, Adrian Vișan, Ion Chițoiu, Ion Anghel, Mircea Crețu), au „montat” un spectacol-lectură cu adevărat remarcabil, care-a lăsat să se întrevadă — în sensul bun al cuvîntului — efortul întregului colectiv giuleștean în abordarea acestui text dramatic, de o reală dificultate scenică. Fără a încerca o ierarhizare, inevitabil subiectivă, dar consemnînd un fapt de domeniul evidenței, nu putem, însă, să nu subliniem travaliul imens și reușita deplină a lui Gelu Nițu, a cărui dificilă dar generoasă partitură i-a dat posibilitatea să realizeze un adevărat tur de forță, el fiind acela care a dus de fapt pe umerii săi, de personaj și de actor, tot greul piesei.

Deschizînd seria dezbaterilor, *Constantin Crișan* a descifrat în piesa lui Iosif Naghiu „o mare cercetare fenomenologică a adevărului în raport cu fenomenologia mediocrității”. Valoarea acestei drame, „cu solilocvii impunător de lungi”, este aceea a „reconstituirii ei prin conștiința lui Columb, care apare

ca-n fața unui duhovnic” și care, organizînd „un proces al procesului vechi”, conferă desfășurării dramatice „o funcție actualizantă”. Vorbitorul a remarcat, de asemenea, „lucruri de un dramatism filosofic extraordinar (cum ar fi dialogul dintre Cosmogonie, Geografie, Matematică și Teologie, ori necesitatea iluziei)”, întrebîndu-se, însă, dacă — „încercînd să-i absolve pe toți, chiar și pe Pinzon, de o serie întreagă de erori — autorul n-a ambiguizat prea mult mesajul piesei, din teama, poate, de a nu fi prea percutant față de clipă”. El s-a mai întrebă dacă n-ar fi bine ca „anumite replici ale lui Pinzon să fie încredințate lui Columb” ori dacă unele din replicile celor patru reprezentanți ai științei n-ar putea fi „reactualizate”. *Radu Istimovici* a caracterizat piesa lui Iosif Naghiu ca „neobișnuită, puternic alegorică, cu un text poetic interior, foarte fin, foarte cizelat”. Prin ea, „ni se pun față-n față, într-o oarecare opoziție, cele două personaje principale Columb și Pinzon”. Dar, în contrast cu adevărul istoric, care ni-l arată pe Columb ca pe „un mare visător, un creator de iluzii și, în mod sigur, un vizionar”, la Naghiu „Columb apare doar ca un comentator *terre à terre*, neliniștit să nu i se fure gloria, iertător pentru că așa i s-a impus”, în timp ce „Pinzon este personajul cu adevărat dramatic, omul care vede năluca”. De obicei, a mai spus vorbitorul, „halucinația asociată cu puterea aduce mari nenorociri, dar piesa n-a evoluat în acest sens”. Deși „foarte lungă, stufoasă chiar, ea este plăcută pentru avizați”. Crede că „excesul de personaje poate fi diminuat”. *Florian Potra* l-a înscris pe Iosif Naghiu în rîndul celor care „revitalizează miturile, personajele de relief ale timpului trecut, pentru a le reșeza imaginea în istorie”. El a văzut în *A treia caravelă* „nu o dramă, ci tragicomedia unei crize (de putere, în primul rînd, în măsura în care Pinzon devine un fel de dublu al lui Columb), dar această idee nu este dusă pînă la capăt”. Pornind de la „jocul rivalităților”, ca și de la „eclectismul stilului (final aproape shakespearian — poem didactic și alegorie pe alocuri — dialog plebeu între marinari)”, *Florian Potra*, care a descoperit „cheia piesei” într-unul din monologurile lui Pinzon („Realita-

te pe poate bizui pe o iluzie”, ce dau posibilitatea înfățișării unei „lumi a contrastelor, oglindită în toată cuprinderea ei prin diversitatea tipologiei umane prezentate”. *Ioan Crătescu* și-a început „discursul” său printr-un paradox („Piesa lui Iosif Naghiu este un eseu eșuat într-o convenție dramatică, dar nu în sens peiorativ”) și l-a continuat prin alte câteva, printre care și acesta: „Poate singurul personaj concret este Columb, care însă ar fi fost mai bine să lipsească întrucît nu intervine în nici un fel în conflictul piesei”. Pentru *Florentin Popescu*, piesa lui Iosif Naghiu este „un text valoros, polyvalent, o pledoarie pentru iluzie; planul concret și cel al iluziei se întîlnesc, la un moment dat, în imaginea pormbelului care nu mai reprezintă decît ideea de zbor”. Și pentru el, ceea ce contează, în primul rînd, este „veridicitatea artistică a personajelor, ideile ce se vehiculează, și mai puțin autenticitatea istorică a întâmplărilor”. După părerea sa, piesa e „cam lungită; ea se putea încheia odată cu moartea lui Garcia”. „A treia *caravelă* este, poate, cea mai bună piesă a lui Naghiu, ca literatură, dar cea mai slabă, ca teatralitate”, a spus *Laurențiu Ulici*, arătînd că „puținătatea scenelor figurative” oferă, într-adevăr, „o piesă pentru fiecare”. El a mai observat că „toate personajele sînt conduse de o ispită, prezentă la trei niveluri: ispita Eldorado-ului (a corăbiei), ispita instinctuală, erotică (a marinarilor) și ispita gloriei, totalității (a elitei de pe corabie). Dar, a spus vorbitorul, „toate aceste ispite sînt irealizabile”, din moment ce spre exemplu, „drumul spre țara mult visată nu are nici măcar natura unei utopii, întrucît corabia stă tot timpul pe loc”. Modul în care dramaturgul refuză, pe rînd, aceste ispite îl duce cu gîndul la „o satiră, dominată de alegorie”, în care se întîmplă ca personajele să aibă „o evoluție în forma săriturii calului la jocul de șah (de pildă, Pinzon începe prin a trezi antipatia, evoluează apoi spre o figură dilematică și sfîrșește prin a-l concura, prin simpatie și popularitate, pe însuși Columb)”. Laurențiu Ulici vede în această „satiră de tip neobișnuit, ambiguitată foarte mult, o anumită influență a post-modernismului, dar și o inhibiție de autor în fața temei — delirul ispitei care nu duce nicăieri”. „Provocat” de Paul Tunungiu să-și spună părerea asupra virtuților scenice ale piesei, *Tudor Mărășcu* a mărturisit că, la primul contact cu textul, și el și trupa, „cu foarte puține excepții”, au văzut în piesa lui Iosif Naghiu „mai mult literatură, decît teatru de înscenat”. Discutînd, apoi, cu autorul, a găsit „o idee a transpunerii scenice”, dar „piesa mai trebuie lucrată, în primul rînd pentru reducerea unor lungimi”. În mare, se realizează părerilor

exprimate de Radu F. Alexandru și Laurențiu Ulici. Pornind de la „calitatea indiscutabilă a textului”, *Bogdan Popescu* a fost, de astă dată, nu numai foarte concis, dar și foarte... interogativ, expunându-și opiniile în două puncte, anunțate ca atare: 1) „Aceste idei creatoare, percutante, determină vreo schimbare în interiorul personajelor?” El ar fi simțit nevoia unei „explozii”, ca „medie între aspirația către ideal și pornirile instinctuale”. 2) „Întoarcerea corăbierilor este o întoarcere de înfrinți, care n-au învățat nimic de la viață?” Încheind, ca de obicei, șirul dezbaterilor, *Paul Tutungiu*, președintele cenaclului, și-a exprimat opinia că, departe de a fi mers, așa cum s-a afirmat la un moment dat, pe „ideea unei parabole și prin urmare, a unei lecții didactice cu morală”, dar realizând un text „foarte ambițios, foarte bogat în sensuri”, Iosif Naghiu a izbutit să scrie, fără doar și poate, „cea mai reușită piesă a sa de până acum”. Faptul că, pornind de la această „erezie columbiană”, autorul „n-a limitat nici geografic și nici istoric” spațiul de desfășurare al acțiunii, asigură, după părerea sa, „perenitatea, trănicia în timp a piesei”, pentru că sînt vizate astfel „toate excesele ereziilor”. Caracterizîndu-l, ca personaj, pe Pinzon, el a spus că „acesta se arată a fi un intelectual perversit”, mai ales în opțiu-

nea sa socratică, de trăire, de savurare pînă la masochism a răspunsurilor obținute prin întrebări meșteșugite”. Meditînd apoi pe tema: „Este această piesă doar literatură în sine sau și literatură pentru scenă?”, Paul Tutungiu și-a exprimat încrederea în virtuțile dramatice ale textului discutat, „pornind de la faptul că Iosif Naghiu știe să creeze destule valori mizanscenice”, cele mai multe dintre acestea plecînd, în cazul de față, de la folosirea cu predicție a alegoriei, această „figură a contrapunctului dat de jocul personajelor pe „gheața” scenică”. În concluzie: „O piesă valoroasă, care se adaugă celor mai bune lucrări prezentate în cenaclul nostru”.

Pînă acum, în Cenaclul de dramaturgie al revistei *Teatrul*, au fost prezentate, în spectacole-lectură, următoarele piese (le enumerăm în ordine cronologică): *Invenția secolului* de Tudor Popescu; *Vărul Shakespeare* de Marin Sorescu; *Cînd ai s-o cunoști pe Luiza* de Ștefan Dimitriu; *Pe Văratec, în sus* de Ion Niclescu; *Al treilea martor* de Sorin Holban; *Jertfa* de Alexandru Sever; *Al treilea as* de Horia Gârbea; *La marginea lumii* de Paul Everac; *A cînceu cameră a inimii* de Radu Ifimovici; *Raliul faraonilor* de Dinu Grigorescu; *A treia caravelă* de Iosif Naghiu.

Întîlnire cu Eminescu

După trei stagioni, care-au însemnat douăsprezece ședințe de lucru și tot atîtea piese originale, prezentate în spectacole-lectură (unele dintre ele memorabile), în fața unui public avizat și entuziast (personalități ale vieții noastre culturale, oameni de teatru, iubitori ai artei scenice etc.), Cenaclul de dramaturgie al revistei *Teatrul* a organizat, în ziua de 19 iunie 1989, în sala de festivități a Institutului de cercetări „Louis Pasteur” din București, o *Întîlnire cu Eminescu* — acțiune menită, pe de o parte, să aducă un pios omagiu celui mai mare poet român, cu ocazia împlinirii unui veac de la stingerea sa din viață, iar pe de altă parte să inaugureze o nouă formă de manifestare a activității cenaclului, care „iese” astfel, pentru prima oară, din *Sala Majestic*, pentru a se confrunta cu un „eșantion reprezentativ” al marii mase de spectatori de teatru din România, constituit de astă dată din lucră-

torii acestui prestigios institut: medici, cercetători, tehnicieni, ingineri, muncitori etc.

Cuvîntul de bun venit a fost rostit de doctorul *Dorel Stănică*, directorul tehnic al institutului, după care, mulțumind gazdelor pentru ospitalitate, ca și pentru sprijinul organizatoric acordat, scriitorul *Paul Tutungiu*, președintele cenaclului, a prezentat programul acestei acțiuni.

I-a revenit academicianului *Nicolae Cajal* misiunea de onoare de a „prefața” *Întîlnirea cu Eminescu*. Prin caldele și vibrantele sale cuvinte, el a evocat mai întîi amintiri personale, legate de descoperirea și receptarea creatorului „Luceafărului”, încercînd apoi să contureze portretul atît de complex al poetului de geniu, dar și al inzeștrăatului om de știință care a fost Mihai Eminescu.

În continuare, doctorul în științe *Vasile Smărăndescu*, director în Ministerul Turismului, le-a dăruit participanților la